

LACKO, Miroslav: *Československé inštitúcie a repatriácia po skončení prvej svetovej vojny.* (Rigorózní práce.) Praha : FF UK, 2014. Nestr.

Problematika repatriácie krajanů po první světové válce není, na rozdíl od reemigrace a repatriace po druhé světové válce, dosud historiograficky zpracována. Proto je záslužné, že se jí mladý badatel Mgr. Miroslav Lacko ujal. Jeho práce ovšem představuje jen úzkou sondu přibližující úlohu státních institucí.

Uchazeč čerpal z relevantních archivních zdrojů uložených v Archivu Ministerstva zahraničních věcí, Národním archivu a Archivu Kanceláře prezidenta republiky. Vzhledem k jeho bydlišti překvapuje, že nevyužil příslušné materiály fondů uložených ve Slovenském národním archivu v Bratislavě. Archivní fondy pražských archivů jsou čerpány velmi selektivně, těžištěm jsou archiválie Zamini, což autora vedlo k závěru, že hlavní roli při repatriaci sehrávalo MZV. Ve skutečnosti repatriací vláda pověřila ministerstvo sociální péče, přičemž návrat vojenských osob byl pod gescí ministerstva národní obrany a státních úředníků z nástupnických států monarchie (s výjimkou Rakouska) ministerstva veřejných prací.

Úřední dokumenty z doby po první a druhé světové válce vesměs hovoří o repatriaci. Ale naše zkušenosti ze zpracování návratu krajanů po druhé světové válce ukazují, že je nutno rozlišovat mezi reemigrací osob žijících v cizině již před válkou a repatriací těch, kteří se za hranice vlasti dostali v důsledku událostí světové války, jako byli např. zajatci z bývalé rakousko-uherské armády.

V úvodu uchazeč správně rozlišuje vnitřní a vnější emigraci. Nutno ale odmítnout tvrzení, že „druhý migrační proud obyvatelstva v rámci vnitřní migrace v Rakousko-Uhersku směřoval do východních oblastí monarchie, tedy zejména do oblasti Haliče (zejména oblasti Volyně, kde se vytvořila početná česká komunita)“. Umístování reemigrantů mělo na starosti ministerstvo sociální péče, nikoliv ministerstvo vnitra. Archivní materiály Národního shromáždění jsou uloženy v Archivu Parlamentu ČR, nikoliv v Národním archivu. MNO provádělo repatriaci vojenských osob z Ruska, ale o civilní osoby se staralo především Socmini (ministerstvo sociální péče).

První kapitola představuje kompilaci dosavadní literatury, dokonce i středoškolské učebnice Dějiny 20. století. Poražené státy se mírových jednání ve Versailles neúčastnily, mírové podmínky jim byly předloženy vítěznými mocnostmi. Československé legie v Rusku nevznikly „pod vlivem aktivity T. G. Masaryka“, ale Česká družina byla vytvořena již v srpnu 1914, tedy rok před Masarykovým vystoupením. Legionáři z evropského Ruska se nevraceli

především přes Polsko, ale hlavně po trasách Petrohrad – Štětín – Děčín a Novorossijsk – Terst. Uchazeč hovoří o stovkách, maximálně tisícovkách repatriantů, ale někteří jiní autoři píší až o 200 tis. navrátilců, což považuji za přehnané. Z rigorózní práce se dozvídáme, kolik obyvatel mělo Rakousko v roce 1923, ale o počtu Čechů a Slováků a zjištění poklesu jejich počtu ve srovnání s rokem 1910 se nedozvídáme nic. Taktéž pro Polsko neplatí, že nejvíce Čechů bylo ve Slezském vojvodství, když gros našich krajanů bylo na polské Volyni.

Druhá kapitola má zpočátku rovněž převážně kompilační charakter, ale potom přechází ke konkrétní akci Kostnické jednoty. Autor správně uvádí, že v případě tzv. pobělohorských emigrantů nešlo o potomky emigrantů ze 17., ale 18. století. V případě jejich emigrace se již prolínaly důvody náboženské a ekonomické. Vystěhovalci odcházeli, podle mého soudu, především z důvodů náboženských, ale pruský král je potřeboval jako kolonisty pro slezskými válkami vylidněné nově získané Slezsko.

Těžištěm práce jsou třetí a čtvrtá kapitola, které se zabývají působením státních orgánů v průběhu repatriace. Jejich činnost hodnotí v podstatě na základě náhodně vybraných archivních dokumentů, např. prezidium ministerské rady na základě v podstatě okrajové kauzy slovenských dělníků z Diósgyöru. Hlavním městem Podkarpatské Rusi nebyl do roku 1938 Chust, ale Užhorod. Podobně činnost Kanceláře prezidenta republiky je vyložena jen na základě její korespondence s hornorakouským statkářem J. Kluháčkem z Groishofu a s ním spjaté Československé agrární strany v Rakousku. Autor opakovaně zdůrazňuje údajně výsadní postavení MZV, což neodpovídá ani skutečnosti, ani usnesení vlády.

Pozitivem je výběr dosud nezpracovaného tématu, pilná badatelská práce, zejména v archivu ministerstva zahraničních věcí, a znalost dosavadní odborné literatury. Autor prokázal schopnost práce s prameny a literaturou a jejich interpretace, a proto, přes dílčí připomínky, doporučuji její přijetí k obhajobě.

V Brně dne 26. května 2014.

prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc.
oponent